

इंद्रियाणिनिगृहीतानिस्वर्गायविस्तृष्टानिनरकायेतियोजनयापूर्वार्धस्यैवव्याख्या ॥ १९ ॥ २० ॥ एतन्मूलमित्येतद्वाच्ये इन्द्रियाणामिति दोषरागविद्वेषादिरूपंआच्छतिप्रामुवंति ॥ २१ ॥ षण्णांमनःषष्ठा
नामिन्द्रियाणां नित्यानांआत्मनिकल्पितत्वेनरज्जुभुजंगवदाद्यंतशून्यानां ऐश्वर्यनियंतृत्वं अनर्थैःप्रमातृत्वादिकर्तव्यभोक्तृत्वरूपैः ॥ २२ ॥ उक्तेर्थेप्रमाणसूचनार्थंआत्मानंरथिनंविद्विशरीरंरथमेवचेत्यादि
कठवल्लीनामर्थसंगृह्णाति रथइत्यादिना ॥ २३ ॥ आत्माबुद्धिः ॥ २४ ॥ इन्द्रियाणामजयेशास्त्रजापिप्रज्ञानशयतीत्याह इन्द्रियाणामिति ॥ २५ ॥ अनुविधीयतइतिकर्मकर्तरिलकारः यस्येन्द्रियस्याधीनं

इन्द्रियाण्येवतत्सर्वंयत्स्वर्गनरकावुभौ ॥ निगृहीतविस्तृष्टानिस्वर्गायनरकायच ॥ १९ ॥ एषयोगविधिःकृत्स्नोयावदिन्द्रियधारणं ॥ एतन्मूलंहितपसःकृत्स्नस्य
नरकस्यच ॥ २० ॥ इन्द्रियाणांप्रसंगेनदोषमाच्छत्यसंशयं ॥ सन्नियम्यतुतान्येवततःसिद्धिसमाप्नुयात् ॥ २१ ॥ षण्णामात्मनिनित्यानामैश्वर्ययोधिगच्छति ॥
नसपापैःकुतोनर्थैर्युज्यतेविजितेन्द्रियः ॥ २२ ॥ रथःशरीरंपुरुषस्यदृष्टमात्मानियतेन्द्रियाण्यादुरश्वान् ॥ तैरप्रमत्तःकुशलीसदश्वैर्दीतैःसुखंयातिरथीवधी
रः ॥ २३ ॥ षण्णामात्मनियुक्तानामिन्द्रियाणांप्रमाथिनां ॥ योधीरोधारयेद्रश्मीन्सस्यात्परमसारथिः ॥ २४ ॥ इन्द्रियाणांप्रस्तृष्टानांहयानामिववर्त्मसु ॥ धृतिं
कुर्वीतसारथ्येधृत्यातानिजयेत्ध्रुवं ॥ २५ ॥ इन्द्रियाणांविचरतांयन्मनोनुविधीयते ॥ तदस्यहरतेबुद्धिनावंवायुरिवांभसि ॥ २६ ॥ येषुविप्रतिपद्यंतेषट्सुमोहा
त्फलागमं ॥ तेष्वध्यवसिताध्यायीविंदतेध्यानजंफलं ॥ २७ ॥ इतिश्रीमहाभारतेआरण्यकेप० मार्कण्डेयसमास्यापर्वणिब्राह्मणव्याधसंवादेएकादशाधि
कद्विशततमोऽध्यायः ॥ २११ ॥ ॥ ७३ ॥ ॥ ७३ ॥ मार्कण्डेयउवाच एवंतुसूक्ष्मेकथितेधर्मव्याधेनभारत ॥ ब्राह्मणःसपुनःसूक्ष्मंप्रच्छसुसमाहितः ॥
॥ १ ॥ ब्राह्मणउवाच सत्त्वस्यरजसश्चैवतमसश्चयथातथं ॥ गुणांस्तत्त्वेनमेब्रूहियथावदिहपृच्छतः ॥ २ ॥ व्याधउवाच हंततेकथयिष्यामियन्मां
त्वंपरिपृच्छसि ॥ एषांगुणान्पृथक्त्वेननिबोधगदतोमम ॥ ३ ॥ मोहात्मकंतमस्तेषांरजएषांप्रवर्तकं ॥ प्रकाशबहुलत्वाच्चसत्त्वंज्यायइहोच्यते ॥ ४ ॥ अविद्याव
हुलोमूढःस्वप्नशीलोविचेतनः ॥ दुर्हृषीकस्तमोऽध्वस्तःसक्रोधस्तामसोऽलसः ॥ ५ ॥

मनोभवतितदेवप्रज्ञानाशयतीत्यर्थः ॥ २६ ॥ षट्सुसंकल्पेषुशब्दादिषु फलागमेतज्जन्येसुखाद्युपलभेविषये विप्रतिपद्यंतेरागिणःसुखमुपादेयमित्याहुर्वीतरागाहेयमित्यादिरूपाविप्रतिपत्तिः तत्रयस्तेषु
अध्यवसितंस्तुदृष्ट्यानिश्चितंयद्वेयत्वंतदेवाध्यातुंशीलंयस्यसः विषयदोषदर्शनेनवीतरागइत्यर्थः ॥ २७ ॥ इत्यारण्यकेप० नै० भा० एकादशाधिकद्विशततमोऽध्यायः ॥ २११ ॥ ॥ ७३ ॥ पूर्वाध्यायां
तोक्तविप्रतिपत्तिकारणगुणत्रयंसकार्यं वक्तुमारभते एवमिति सूक्ष्मेब्रह्मणि सूक्ष्मंतत्प्राप्तिकारणगुणत्रयविभागं तेनार्थादुणेभ्योब्रह्मविविक्तमित्युक्तंभवति ॥ १ ॥ २ ॥ ३ ॥ ४ ॥ ५ ॥ दुर्हृषीकः दुस्थेन्द्रियः ॥ ५ ॥